

A talajok védelme és a természet védelme

Az Európa Tanács természetvédelmi folyóirata, a Naturopa, egy teljes számat szentel a talajvédelem kérdéseinek. Az Európa Tanács Környezeti és Kommunális Kérdései Osztályának vezetője, *Ferdinando Albanese* a szám bevezetőjében méltatja a talaj szerepét, jelentőségét. Funkcióit a következőképpen csoportosítja: szűrő- és puffer-szerep, káros anyagok lebontása, genetikai tárolóközeg, nyersanyag- és vízforrás, szociális és gazdasági struktúrák térbeli alapja, kulturális és történelmi örökségünk hordozója.

A talaj szerepét, jelentőségét korán felismerték, valamennyi jeles közgazdász Ricardótól kezdve Marxig és az újabb kori közgazdászokig méltatják gazdasági értékét.

Természeti értékét azonban mindmáig nem becsülik kellően, nem jutottak még el sokan ahhoz a felismeréshez, hogy a természeti értékek, jelesül a különböző növények, növénytársulások és állatfajok védelme azzal kezdődik, hogy talajukat megőrizzük. Úgy, ahogy a természet megalkotta. Ezt a nézőpontot az állami adózás sem veszi figyelembe, sok helyütt abban teszi érdekeltté a talajok tulajdonosait, hogy műveljék és ne hagyják magára földterületüket és talaját. Mivel pl. egy lápos területre is adó nehezedik, arra kényszerül a tulajdonos, hogy kiszárf-

sa és szántóként művelésbe fogja. Ez pedig a lápok természeti értékeinek pusztulásával is együtt jár. Vagyis jó lenne, ha végre az ökoszisztéma szemlélet úgy lábra kapna, hogy a természetvédelem körébe tartozó jelenségeket, intézkedéseket nemcsak egy szűk élőszerkezetre összpontosítva tudnák szemlélni, hanem összességükben, talajjukkal, termőhelyükkel együtt. Hatékony természetvédelem és egyáltalán, területhasznosítás csak így lehetséges.

Szeretném ehhez hozzátenni, hogy hazai genetikai talajtípusaink védelmére néhány éve „Az Erdő” hasábjain javaslat jelent meg e sorok írójának tollából. Sajnos ezt a javaslatot adactették, holott – mint ez a most megjelent folyóiratszám is igazolja – ezzel nem lehet nem foglalkozni, ha a természetvédelem kérdéseit hatékonyan kívánjuk megoldani.

(*NATURÓP* No 85 – 1997., Strasbourg-Cedex. Ref.: Dr.Szodfridt István)

1998 októberében immár ötödik alkalommal kerül megrendezésre az erdőmérnök-hallgatók nemzetközi szakmai versenye, az **UNICUM CUP '98** Sopronban és a Soproni-hegység területén.

A verseny célja a résztvevők tudásának összehasonlításán túl a találkozás, beszélgetés, kapcsolatteremtés lehetőségének megteremtése a különböző országok erdőmérnök-hallgatói között. A verseny fővédnöke az egyetem rektora, *Koloszár József*, védnökei a kar dékánja, *Faragó Sándor* és a TAEG vezérigazgatója, *Ormos Balázs*. A rendezvény a résztvevők számára költségmentes, a pénzügyi fedezetet a Művelődési és Köznevelési Minisztérium Felsőoktatási Programfinanszírozási Pályázata (PFP), a Nemzetközi Erdész Szakmai Verseny Alapítvány (NESZVA), az Erdészeti, Faipari és Papíripari Nemzetközi Ösztöndíjas Alapítvány (NÖA) és a Selmeci Társaság (ST) forrásokból próbáljuk meg biztosítani.

A résztvevők a megélt élményeken túl magyarországi turisztikai és erdészeti információs anyagot, pólót, oklevelet, kupát és a résztvevő intézmények és személyek teljes címlistáját fogják megkapni. Ez a két nap hosszabb távú barátságok és nemzetközi szakmai kapcsolatok első lépcsője is lehet, ezért is tartjuk fontosnak a versenyt.

Ezért azzal a tiszteletteljes kéréssel fordulok Önhez, hogy amennyiben cége jelenlegi helyzete megengedi, akár egy jelképes összeggel is, de támogassa e közös ügyünket. A felajánlásokat a

Postabank Rt. Soproni Fiók
Nemzetközi Erdész Szakmai Verseny Alapítvány (NESZVA)
Számlaszám: 339-98932-02204372

számú folyószámlára várjuk. A küldött pénzüsszegekről igazolást küldünk vissza, melynek alapján 1998. évi adóalapját a felajánlott összeggel csökkentheti.

Köszönettel:

Haulik Áron
szervező

Dr. Faragó Sándor
dékán

A vadvörte botanikai jellemzése

Nevezéktana

Linné 1753-ban megjelent *Species plantarum*-ában a nemes körtét és a vadvörteét még nem választotta el egymástól, *Pyrus communis* név alatt írta le őket, a vadvörteét e faj változatának (var. *pyraster*) tekintette. Később *Burgsdorf* 1787-ben faji rangra emelte, bár meg kell jegyezni, hogy a nemes körtéfajtákkal való kereszteződés és kivadás miatt a faji határokat nehéz élesen megvonni, ezért több botanikus inkább a régi Linné-féle nevet használja. Szinonim nevei közül gyakran felbukkan a *Gärtner*-féle 1791-ben adott *Pyrus achras*. A tudományos nemzetségnév a római nyelvben a körtét jelentette, a klasszikus latin *pirus* frászmódot Linné torzította *pyrus*-ra, ami később aztán meghonosodott. A *communis* a latinban közönségest jelent, melyet közismertsége miatt ragasztotta rá Linné, a *pyraster* a *pyrus* és a görög *aster* összeolvadásából keletkezett, utóbbi csillagot jelent, mely a keresztben felvágott termés csillag alakúan elhelyezkedő magházaira utalhat. Az *achras* szintén görög faji jelző, a klasszikus görög nyelvben az élvezhetően vadvörteének felel meg.

Elterjedése

A vadvörte európai elterjedésű faj, de areájának szubmediterrán súlypontja van. Elterjedési területének északi határát Dél-Anglia (bár itt lehet, hogy csak meghonosodott), a Balti-tenger partvidéke, valamint Kiev-Voronyezs vonala képezi. Keleten a Kaukázus nyugati lejtőjén még megtalálható. Elterjedési területének déli részén a hegyvidékekre húzódik fel (1. ábra).

A Kárpát-medencében szinte mindenütt megjelenik a vadvörte, ahol elsősorban a sík vidékek és dombvidékek jellemző fája. Vertikális megjelenésének felső határát elsősorban melegigényessége szabja meg, a középhegységek alsó régiójában még jól érzi magát, a magas hegysek felső régiójában viszont már egyáltalán nem él meg. Kárpát-medencei legmagasabb megjelenéseit *Fekete Lajos* és *Blattny Tibor* 1913-ban megjelent „Az erdészeti jelentőségű fák és cserjék elterjedése a Magyar Állam területén” c. nagyszabású munkájukban adják meg:

Tájegység	Legmagasabb megjelenés m tszf.
Északnyugati-Kárpátok	970
Közép-Kárpátok	1063
Északkeleti-Kárpátok	1179
Keleti-Kárpátok	1128
Déli-Kárpátok	–
Dél-magyarországi-hegyvidék	986
Bihar-hegység	1114
Magyar középhegység	953
Átlagos megjelenés	920

A vadvörte a legmagasabbra a Gutin-hegycsoportban a Cigánykő gerincére kapaszkodik fel, itt 1179 m tszf. magasságban található.

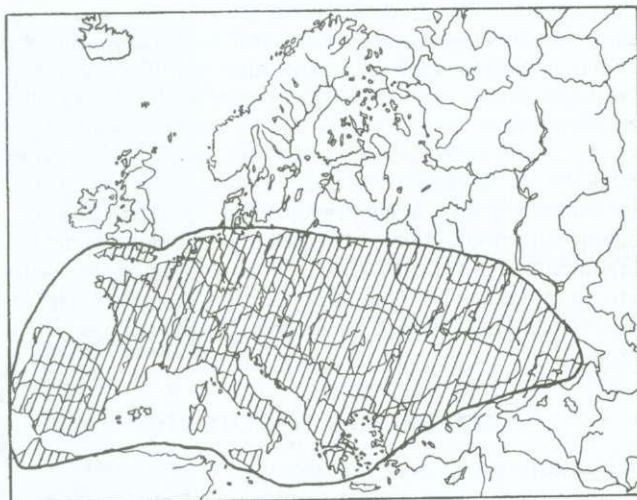
Előfordulása

Hazánkban a sík vidékektől a középhegységekig mindegyütt előfordul, bár az Alföld egyes részeiről hiányzik (2. ábra).

Ez a hiány – a láp- és erősen kötött talajok kivételével – a természetes erdők területének lényeges csökkenésével, a több évszázados erdőkieléssel magyarázható elsősorban. Középhegységeinkben főleg a délies, meleg oldalakon tenyészik. A vadvörte a száraz tölgyesek (homoki tölgyesek, lösztölgyesek, sziki tölgyesek, cseres-kocsányos tölgyesek, cseres-kocsánytalan tölgyesek, mész- és melegkedvelő tölgyesek) jellemző elegyfája, megjelenik a bokorerdőkben is elcsérjésedve, az üde lomberdőkben és mészkerülő erdőkben viszont csak ritkán bukkan fel. Ezen kívül maradványként félkultúr környezetben sem ritka, *Fekete Lajos* és *Mágoócsy-Dietz Sándor* 1896-ban megjelent Erdészeti növénytanában a vadvörte hazai előfordulását és élőhelyeit röviden így foglalta össze: „Inkább a lapályos és dombos vidéken, kevésbé az előhegyeken; bokros helyeken, elparlagosodott vágásokban, legelőkön, erdőszéleken, berkekben és ligetekben, gyepekben, utak szélén sat.”

1. ábra

A vadvörte elterjedési területe Meusel (1978) nyomán

Alaktana

A vadvörte rendkívüli méreteket és kort nem ér el. Külföldön 500 évesre becsült, 30 m magas és 470 cm mellmagassági törzskerületű egyedeket is jeleztek, hazánkban azonban a 200 év körüli egyedek már matuzsálemnek számítanak, s nagyon ritkák a 25 m-nél magasabb fák. Legnagyobb törzskerületű (378 cm) vadvörteünk a Nógrád megyei Kisternye község határában található, mely jó egészségi állapotnak örvend a ráépített magasles ellenére.

Kedvező termőhelyen nyúlánk, viszonylag jól feltisztuló törzset és sudaras koronát nevel, átlagosan 15 m magasra nő meg. Szabad állásban koronája viszont gömbölyded lesz, oldalágai megvastagszanak, a törzstől el- vagy lehajlanak. Kérge az idős törzsrészekeken jellegzetes apró, négyzetes, lapos hátú, barnásszürke kéregcserepekre repedezik. Lombzata laza, hajtásrendszere erősen differenciált. A hosszúhajtások simák, világosbarnák és fényesek, a gyakori rövidhajtások keskeny levélripacsoktól gyűrűzöttek, ezeken kívül előfordulnak törpehajtások is, melyek erős, barna tövisben végződnek. Ez utóbbi a nemes körténél hiányzik. A diffe-

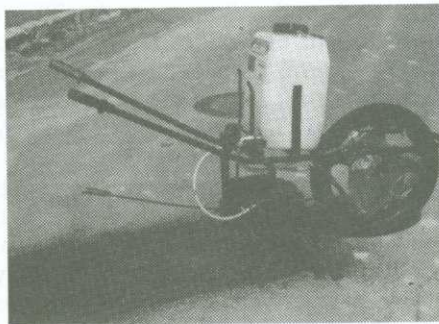
2. ábra
A vadkörte magyarországi előfordulása Bartha-Mátyás (1995) szerint

renciált hajtásrendszer a lombjavesztett fának berzedt külsőt kölcsönöz. Kúpos, sötétbarna hónaljtrüggyei a vesszőtől elállnak. A kerekded vagy széles tojásdad, 2-5 cm hosszú levelek xeromorf felépítésűek, azaz a levéllemez kissé bőrszerű, felül fényes, sötétzöld, oldalerei alig láthatók. A laza lombozat és a xeromorf levelek miatt csökken a párologtatás, így a hosszan tartó szárazságot is jól elviseli a vackor. Jellegzetessége még a levéllemez hosszúságát gyakran meghaladó levélnyél, valamint a tavasszal még gyengén molyhos hajtásrendszer is. 6-12 virágú sátorozó fűrt virágzata a rövidhajtások csúcán áprilisban, lombfakadással egy időben jelenik meg. Pártája fehér, a 20 porzószáll portokjai jellegzetesen bíborpirosak, felnyílás után feketéllők. A bibe-szálakat a vacok gyűrűszerű duzzanata fogja körül. Termése szeptemberben érik, gömbölyded alakú, 2-3 cm átmérőjű, nagyon hosszú kocsányú, kövecses húsu és igen fanyar ízű. Pergamenfalú, 5 rekeszű magházában 2-2 lapos, barnásfekete mag van. Tuskóról mérsékeltén sarjad, s előfordulhatnak olyan egyedek is, melyek gyökérsarjakat nevelnek.

Szenzációs újdonság!

Gyomirtó permetezőgép kézzel tolható talajkerék által működtetett tömlőszivattyúval, védőlemezzel. Telj.: kb. 4000 m²/óra.

Alkalmazása: csemetekert, szőlő, gyümölcsös stb. 30 cm–120 cm szélességben állítható permetsáv.

Referencia:

Zalaerdő Rt. Bajcsa, Letenye stb.

Gyártó:

SZIVATTYÚTECHNIKA

Gyenis Sándor

7625 Pécs, Szőlő u. 53. Telefon/fax: 72/329-135.

3. ábra
1998-ban az év fája: a vadkörte
(Csapody Vera rajza)

Változatossága

A vadkörte változatos faj, melyet két, egymásba átfolyó alfajra osztanak. A nálunk gyakoribb és Közép-, illetve Kelet-Európára jellemző ssp. *pyraster* levelei ép szélűek vagy csúcsi részen finoman fűrészesek, kifejlődve kopaszak, magháza kopasz, termése gömbölyded. A nálunk csak átmeneti alakokkal képviselt és Nyugat-Európára jellemző ssp. *achras* levelei kihegyesedő csúcsúak, határozottan és körben fűrészes szélűek, kifejlődve maradandóan molyhos fonákúak, magháza molyhos, termése nyakas körte alakú. *Terpó András* az 50-es években a hazai vadkörte-populációkból számos változatot és formát írt le, elsősorban a levélalak, levélzél, szőrözöttség, termésalak és termés-kocsány hossza alapján.

A vadkörte nemcsak a nevezéktannál említett nemes körtefajtákkal hibridizálódik, hanem a többi őshonos körtefajunkkal is. Így a fokozottan védett magyar vadkörtevel (*Pyrus magyarica*), melyek hibridjét *Kárpáti Zoltánról*, a Kertészeti Egyetem botanikaprofesszoráról *Pyrus x kárpátiana* névre keresztelt *Terpó András*. Ez a hibrid, miként a magyar vadkörte is rendkívül ritka. Gyakoribb viszont a másik védett körtefajunkkal, a vastag gallyú körtével (*Pyrus nivallis*) alkotott hibrid, mely Nyugat-Dunántúlon és Burgenlandban az előbbi szülőfaj génkészletének feloldódása miatt állandósulni is tudott. Ez az osztrák körte (*Pyrus x austriaca*), melyet sósó körte vagy fekete körte néven – főleg az Őrségben – természetnek is. A hazai átmeneti körtealakok között nehéz eligazodni, de mint a nemesítés genetikai erőforrásai és kultúrtörténeti reliktumok valamennyien természetvédelmi oltalom alatt állnak.

A vadkörte tavasszal az ébredő erdőben fehér virágtömegével, nyár végén érő, sok élőlénynek eledelül szolgáló bő termésével, őszi sárga lombszínével, téli ágas-bogas koronájával a magyar erdők becsülendő és kímélendő díszé.

Dr. Bartha Dénes

Az óriások földjén

Tanulmányút az Egyesült Államok nyugati partvidékén

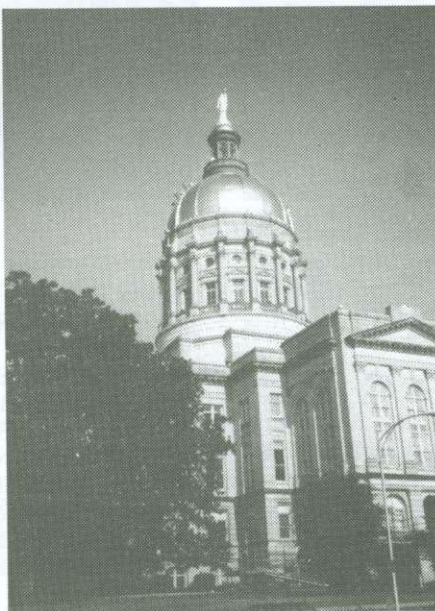
Az elmúlt év őszen az Országos Erdészeti Egyesület tanulmányutat szervezett az USA nyugati partvidékén található erdőségekbe, nemzeti parkokba. **Sziklai Oszkár** professzor úgy látszik elégedett lehetett az 1986-os kanadai csoporttal, mert ismételten vállalta a korántsem kis feladatot. Budapest–Stuttgart–Atlanta–Seattle volt a majd huszonnégy órás repülőút Amerikába.

Gyermekkoromban sokat forgattam egy útikönyvet. Szüleim háza az 1945-ös nagy árvízkor félig összeomlott, maga alá temetve bútort, szőnyeget, a közös életet kezdő fiatal pár többévi munkáját. És természetesen a könyvtárat is. Az elázott könyvek azután megszáradtak, és kötésre várva felkerültek az új otthon padlására. Naphosszat fent ücsörögtem, rojtosra lapozva a könyvet. Amerikát itt és úgy ismertem meg, hogy ott minden hatalmas. A barack, ami nálunk terem, apró diócska volt a fényképen látható kaliforniai rokonához képest. A tökök mint valami kocsikerek sorjázta a büszke farmer kertjében. A hatalmas tollú díszű fején viselő törzsfőnökkel szemben lévő oldalon fehér piramist nézhetett tágra nyíló szemmel az olvasó. A domb hozzávetőleg 20x20 méteres alapterülettel, és jó 10 méteres magassággal tornyosult a felhők felé. Lehet, hogy azért volt ilyen magas, hogy a tetejéről könnyebben az égbe lehessen kiáltani a gazságot. A piramis bölénykoponyákból állt. Az órlógépeket várták, hogy méasztartalmukkal javítsák a fehér ember szarvasmarháinak legelőit, ahol utoljára haraptatta fűcsomóba őket Buffalo Bill winchestere. Néhány centet ért darabjuk. Ám az igazi csoda az olvasni nem tudó gyerekek egy mamutfenyő volt. Nemcsak úgy magában állt. A fehér ember ott is megmutatta, hogy ki az úr a csárdában. Alagút volt a fába vésvé, melyből kikandikált a Ford híres „T” modellje, benne a büszkén integető utasával. Ide igyekeztünk.

*

Ami az óriási méreteket illeti, már az atlantai leszálláskor igazolódott, hogy jogos a jelző. A vámvizsgálatot végző hivatalnok unott, ellentmondást nem tűrő mozdulatokkal dobálta ki a magyar turista bármilyen élelmiszerét, amit nőgyógyászt meghazudtoló ügyes keze kitapogatott az utazótáskák belsejében. Konzervet, szalámit... mindent. A derék finánc százötven kilónyi tömege elhintette bennünk a gyanút, hogy az elkobzott táplálékok egészen másképp semmisülnek meg, mintsem gondolnánk. A vámpulton látható népes családi fotó csak

erősítette feltételezésünket. Alig koppant az utolsó konzervdoboz a hatalmas szemetesedény alján, hivatalosan is Amerika földjén tartózkodhattunk. Atlantából csak annyit láttunk, amennyit a leszállásra váró gépünk körözésekor fentről szemlélhettünk. Anda István útikönyvéből viszont megtudhattuk, hogy Georgia állam fővárosa húsz egyetemet és főiskolát működtet. Az 1986-os olimpiai játékoknak otthont adó városban találták fel 1869-ben a Coca-Colát. Egy helybéli gyógyszerész, John Pemberton volt a kotyvasztó. Mi is megittunk néhányat a világon másodpercenként elfogyasztott 7500 üveg – doboz – közül. Ez évi 550 milliárd butélt jelent. (A Duna 2000 m³/másodperces vízhozamával egy teljes napi „teljesítménye” ez a mennyiség.)

Atlanta – Fehérház

Fotó: dr. Szikra Dezső

Majd tizenhatodiknak beállt gépünk a felszállásra várók sorába. Mivel kilencven másodpercenként indultak, hamarosan északnyugatnak vettük az irányt, és szép lassan lemaradtunk a Nap kergetésében. Ránksötétedett.

Seattle-ben Sziklai professzor várt ránk. A találkozás öröme a szálloda felé robogó autóbuszban is folytatódott. Szállásunk a Seattle-től délre fekvő Tacómban volt. A város főleg hajógyártással és fafeldolgozással foglalkozik, de itt van az Államok legnagyobb rézolvastója is.

Mielőtt utunkra indulnánk, ejtsünk néhány szót a régmúlt és a ma Amerikájáról.

Korabeli feljegyzések szerint a viking „Vörös Erik” király fia bizonyítottan eljutott társaival a kontinensre. Kolumbusz 1492 októberében érte el Közép-Amerika földjét. Ez idő tájt mintegy másfél millió indián őslakos élt itt. A névadó Amerigo Vespucci 1492–1502 között hajózott erre.

Ezután elkezdődött az osztozkodás Spanyolország és Portugália között. A „játékvezető” VI. Sándor pápa volt. A XVI–XVII. században azután jöttek a további keselyűk. Franciák, hollandok, és végül a hidegvérű, megfontolt angolok. 1626-ban néhány üveggyöngyért megvásárolják a későbbi New York területét. 1754-ben kirobban a háborúskodás az angolok és a franciák között. Gözerővel beindult az emberkereskedelem is. Az európaiak a homo sapiens sötétebbű változatát szállították tízezerszám Afrikából. Ezzel a szégyenteljes cselekedetükkel végképp megszabadultak az európai kultúrbehatástól és – amerikaiak lettek. A hatszázézer összlakosságból háromszázezer volt a rabszolga.

1775-ben még egyszer erőt vesz az itteniekben az európai ösztön, és elkezdődik a függetlenségi háború. 1786-ban elfogadták az Amerikai Egyesült Államok alkotmányát.

1846-ban Texas miatt kirobban az Államok és Mexikó között a harc. 1859-ben Anglia elveszti Oregon és Washington államokat, majd 1867-ben megvásárolják az orosz cártól Alaszkát. Az új határokat északon és délen vonalzóval húzzák meg. A végső indiánüldözés ekkor indult. Keményen küzdöttek az őslakók, és több százezer fehér életével fizetett a hódításért. 1848 után milliókat vonzott a Kaliforniában és Nevadában lelt arany- és ezüstlelőhelyek híre. 1860–1865 között lezajlik a polgárháború. Fedőneve: Észak–Dél ellen. A történelem színművének e jelenetében már a magyar ’48-as kivándorlók is vállalnak kisebb-nagyobb szerepet.

Az eltelt ötszáz év alatt negyedmilliárdra duzzadt az Államok lakossága. A felmérések szerint az őslakók másfél millióan vannak. Pontosan annyian, mint a fehér ember fél évezreddel ezelőtti megjelenésekor, és annyian, ahány első és második generációs magyar van Amerikában. Az az autóbusznyi erdész, aki szeptember elején a tanulmányútra érkezett, nincs benne e statisztikában.

(A cikksorozat Kovács Gábor és dr. Pető József feljegyzéseinek felhasználásával készült.)

Pápai Gábor

Téli portyán Magyar fa sorsa

A költészet ágai összeérnek, mint az erdő fáinak lombozata. Életerűk ha szűk, az égbe fogódzkodva nyúlnak fényért, éltető levegőért, gallyaik ha egymáshoz érnek, sebesre súrolják egymás testét. Magányosan, tanúfaként, határtölgyként gömbölydedre kerekítik koronájukat, mint Mikes Leveleskönyvének lombozata, párosával egymás támasztékaiként nevelnek közös koronát, mint Mikes tölgyei Zágónban. A látható felszín csak ez, a fák gyökérzete, akárcsak a költészeté, a fű, az avar alatti láthatatlanságban is ölelkezik, egybefonódik.

A Mikes-kertben vagyok, Zágónban. Viharos történelmünk balesete hozott ide kárlátni. Nem vagyok becsűs, de amint az épebb és teljesebb koronázatú tölgy zuhanástól önsúlya alatt darabokra roppant földön fekvő hatalmas ágait nézem, valahogy úgy érzem, mintha Krisztus keresztfájának lenne egy-egy darabja. Ereklüként.

Vigasztalhatnók magunkat Petőfi verssel: „Légy tölgyfa, melyet a fergeteg / Ki képes dönteni, / De méltóságos derekát / Meg nem törheti.” Nem teszem. A félszárnyú faóriás dereka áll ugyan, de erkölcsi jog szerint a felelősség bennünket terhel azért, hogy ez a széltöréses tragédia bekövetkezett, ahogy Mikes datálná: Zágón, 20. novembris 1997. Nem szeleburdi szélfiak kergetőztek ezen az éjszakán Zágón fölött, hanem ordító orkán szaggatta szét a matuzsálemi korú cserefaóriások betegségét évtizedek óta látjuk, nemcsak mi, itt élők, hanem a Kárpát-medencéből, más kontinensről idelátogató százak és ezrek is. Nem érettünk jönnek, hanem Mikesért, Mikes cserefáiért, a magyar nyelv és műveltség terápiás kezeléséért fordulnak be a Mikes-kertbe, lelki gyógyfürdőért, erkölcsi gerincserülések kezelésére, a számkivetettség, a magányosság, a földrajzi szélességi fokokat és az idő történelmi távolságait átívelő, a fa törzsén kitapogatható, az évgyűrűk százaiba rejtett együvé tartozás üzenetének érzékelése végett.

Ne tagadjuk le a tőlünk távol lévők és az utókor előtt, hogy a néhány esztendővel ezelőtt, Vigh István debreceni szobrászművész közvetítésével a felkérésünkre Zágónba látogató Sipos András professzor, a Szarvasi Arborétum főigazgatója az óriástölgy egyikének támaszkodva s ezeket körüljárva el-

VIGH ISTVÁN: Zágón Mikes tölgyek

*New Yorkban
kedveltem dolgozni*

A megcsonkult faóriás

mondta, népes sereglet és zágoni polgármesteri képviselő előtt, hogy sürgősségi beavatkozásként az épebb tölgy koronájának V alakú elágazását másfél méternyi magasságban egy ráfvasból készített pánthallal kell összefogni, amelyet középen két csavarral kell feszesre spanolni. Jó jósnak bizonyult, amikor elmondta, hogy ha ezt a műveletet azonnal nem végezzük el, akkor az épebb fa hamarabb elpusztul, mint a koronszararadás betegségében szenvedő társa.

Maradjunk ennél a mozzanatnál. Hallgatott valaki rá? Valahányszor a vendégek seregeit kísérte a Mikes-kert felé az ember, a képéről sült le a bőr, amikor sopánkodásukat végig kellett hallgatnia és titkolt megvetésüket is észre kellett vennie. Zágónnak éveken át nem volt érkezése arra, hogy egy pár ráfvasat kerítsen, ezeket összehegesztse és néhány markos legénnyel az ágakra felerősítse. Ehelyett, ha valaki arról beszélt, hogy szóba hozta a Mikes-tölgyekre leselkedő veszélyt, reves politikai dumákkal etették, hogy milyen nehéz az élet, hogy igen..., hogy de..., hogy akkor..., a nehézségek, az átmenet, az örökség, a rossz emberek, s a rossz nyavalya...

A Mikes-tölgyek megmentésének második fázisa lett volna: megtisztítani a fákat a korhadt, aszú ágaktól, amelyeket, Zek Zoltánnal szólva: „elhordtak a kóbor évek” s csak az ágsontvázak nyúlkálnak segítségért az ég felé. Tapogatóztunk, hogy ki mennyiért végezné el ezt a munkát. Voltak, akik annyi pénzt kértek érte, hogy ha valamelyikük a száraz ágon a kabátgal-lérnál fogva fennakad, s ott szárad meg, a gyászba esett hozzátartozók sem kérhetek volna nagyobb kárpótlást. Ezek is mi vagyunk. Holott egy tűztőlólétrával néhány favágásban jártas ember el tudta volna végezni ezt a műveletet. A tanácsnak, ha pénze nincs, alkalma mindig van arra, hogy a törvények tiszteletben tartásával „honorálja” az elvégzett munkát.

Molnár Gizi néni a Mikes-kert vendégeinek szíves szavú fogadója

A fák konzerválásának harmadik üteme a korhadt részek tömítése s a további revesedés megakadályozása lett volna. A korhadás a fa gesztjében kezdődik. (Ha valaki csak Adytól ismerné a szót, aki „geszti bolondnak” nevezte Tisza Istvánt, a geszt a fa testének belső, elhalt, vizet át nem eresztő része, a fa gerincoszlopa, amely tartását biztosítja.) A korhadt fabelet, ahogyan nálunk mondják, ha kitakarítják és fertőtlenített köntőanyaggal tömítik, ez a fa törzsét, koronáját is védi, ennek belső támasztékaul szolgál. A külső sebek szigetelése az eső és hőbeszívárgásától menti meg az ágakat s a törzset.

Mindezt a kezelési eljárást szinte szakszerű részletességgel azért is közzeltük anno dacumál a Háromszék című lapban, hogy senki ne mondhasa, már nem is emlékszik, miről volt szó. Ez a „jegyzőkönyv” ma is fellapozható. És a mementóként még álló megcsonkult tölgyekre alkalmazni kell.

Molnár Gizi néni, mikor fanézőben voltunk, ismét beinvitált a régi malomba. A kiszáradt malomárok a Mikes-kert régi történetit csurgatta elő. Gizi néni harminc esztendeje a kert önkéntes őrője, vendégfogadója s akiből az erre érdemességet kinézi, annak, mikor, minek van ideje, szakajtónyi alma, pirosuló meggy, érett egres is kerül a táskájába. Örökdésének jutalmául még egy villanygőre se futja a sétány mellé. Panasz nincs, humorának, öniróniájának forrásai csak úgy buzognak, mintha a malomárok vize ma is zubogna a malomkerékre. Kérdezzük játékosan, van-e jóféle fejszéje? – Minek az? Replikázik. A letörött cserefaág miatt – mondom. Jaj, arra nem szabad fejszét fogni – feleli megütözközve. – De, aki el akarja tüzelni, arra kell – tromfolok.

A hátsó fa jobboldali ága az áldozat (Zágor, '91. március)

A letörött hatalmas ág törzsét ugyanis holtában, szarkofágként kell megmenteni. A Mikes-Szentkereszti Kultúrközpont parkjába, beton támasztéokra emelve, és „bebalzsamozva”, fűvel és földre lapuló törpecserjékkel körbefuttatva százévekig meg lehet őrizni. Önmagában véve is gyönyörű térplasztika. Csak akadnak erősakarátú és szállítóeszközzel, emelőgépekkel rendelkező zágoniak, akik ezt a fuvar nyélbe tudják ütni. Nem árt tudni, hogy a közvélemény a gyeheknára juttatja azt, aki, ha a letörött óriáságot meglátja, a tűzre gondol.

A hetvennégy esztendő Gizi néni büszkélkedve vesz elő egy színes fotót. Argentínából küldék. A velünk lévő Kocsis Tünde, a Mikes-Szentkereszti Kultúrközpont mindenese meséli, hogy Mikes Zsigmond, a família legfiatalabb leszármazottja, az idén már másodszor is hazalátogatott Kalsruheból. Másodszor éppen egy turistacsoport is a Mikes-kertben volt, s mikor a messziről érkezett csitrilányok megtudták, kiről van szó, fennhangon hasonlították Rákóczi fejedelem hőséges apródjához a huszonöt éves fiatallembert: az arca is hasonlított, a szeme éppen olyan.

„Megüzenem a tiszteletes úrnak, hogy arra kérem, amikor engem temet, búcsúztasson el a cserefáktól s ettől a kertetől” – summázza Gizi néni mindazt, amit Zágon eme szegelete számára jelent. Sok a jó ember, csak a jóemberek járnak ide – hajtogatja.

A letörött tölgyág

„Lehullott a tölgyfa makkja: / elmúlt már Szent Mihály napja; / üres tölgyfa üres lombja / borul bűmra-bánatomra” – írja Erdélyi József (Határtölgy). Rónay György erdősírató versében (Amikor a fákat kivágták) eképpen kesereg: „Hány tölgygel leszek árvább, hány lombbal még kopárabb, / míg egy szép napon engem is kivágnak.” Erdély talán legnagyobb erdőszerelemű költője, Jékely Zoltán Tasso tölgyfájához ír verset. Alig parafrázálva minden tölgyre és minden művészlélekre alkalmazható „Vén, korhadt rönk, te láttad még a Költőt, / ki valaha sátrad alatt pihent. (...) Vén, korhadt rönk, akár szobra lehetnél! Ilyen volt ő is, a hamvába hullt... (...) Ötszáz év motoszkál, vén tölgy tebenned, / bár életnek nincs más szikrája sem...”

Mikes maradék szobortölgyeiben van még az életnek szikrája. Rajtunk múlik, hogy futja-e időnkből, erőnkől s önmagunk megbecsüléséből, hogy ezek a fák, betegen bár, de éljenek, vagy, Adyval szólva (Magyar fa sorsa): „Mások gyümölcsösödnek”, s nem futja érdeklődésünkől ilyen potomságokra, mint Mikes, s a tölgyei, s mint néhai Mikes Pál, Kelemenünk atyja Fogaras várában, megvakítva, naponként egy-egy végtagját megcsonkítva és tüzes vassal sütyögtetve múlnak ki a világból.

Szöveg és kép: Sylvester Lajos

Ui.: A versidézetek az Erdő poézise című kötetből valók. Országos Erdészeti Egyesület, 1993. Válogatta dr. Majer Antal.